

RIET- EN MOERASVOGELS

ELS FLORIS

Wiet, weet, je ziet me niet...

Veel mensen denken dat het Wormer- en Jisperveld alleen belangrijk is als broedgebied voor weidevogels. Dat is niet terecht. Voor riet- en moerasvogels is het zeker zo belangrijk. Het Wormer- en Jisperveld dankt de aanwijzing tot Natura 2000-gebied in belangrijke mate aan broedende roerdompen en rietzangers. Dat zijn echte riet- en moerasvogels.

'Natura 2000' staat voor het netwerk van natuurgebieden in Europa waarvan de natuurwaarde zo groot is dat ze beschermd worden. Per Natura 2000-gebied is in een Aanwijzingsbesluit heel precies bepaald wat de natuurdoelen zijn. In een Beheerplan van de provincie is vervolgens uitgewerkt wat dit betekent voor het gebruik en beheer van dat Natura 2000-gebied.

In het Wormer- en Jisperveld ligt een belangenconflict op de loer: riet- en moerasvogels houden van riet, weidevogels niet. Boeren worden beloond als ze naast gras voor hun koeien weidevogels 'produceren'. Riet- en moerasbeheer is veel minder gemakkelijk in te passen in de agrarische bedrijfsvoering en ook nog eens duurder.

Onze riet- en moerasvogels

Voor het Wormer- en Jisperveld zijn rietzanger en roerdomp dé topvogels omdat het er zijn Natura 2000-bescherming aan ontleent. Zonder

die bescherming zou het veel moeilijker zijn om allerlei voor de natuur schadelijke plannen en evenementen te weren.

Maar er zijn in het Veld meer soorten riet- en moerasvogels te vinden, vooral in de broedtijd. Veel soorten zijn klein en voornamelijk bruin van kleur, niet gek voor vogels, die zich in riet ophouden. De kleintjes vind je voornamelijk op gehoor. Eenmaal gehoord, kun je ze ook proberen te zien. Door gedrag en geluid te combineren kun je ze 'op naam brengen'.

Rietzanger, Rietgors en Kleine karekiet

Rietzanger en rietgors keren in april terug naar hun broedgebied. De rietgors eerder dan de rietzanger, omdat ze van minder ver hoeven te komen. De rietgors overwintert in Europa, de rietzanger in Afrika in het gebied ten zuiden van de Sahara. Hun liedjes verschillen, hun gedrag ook. De rietgors – mannetje met zwarte kop en wit 'sjaaltje' - heeft een eenvoudig liedje: wiet, wiet, je ziet me niet. En dan zie je hem boven in een rietstengel zitten. De rietzanger jubelt boven het riet uit. Hij klimt omhoog en maakt al zingend vaak een kleine buiteling.

De kleine karekiet doet dit nooit. Hij is pas een maand later present. De zang is krassend en eentoniger dan de zang van de rietzanger: karre-karre-kiet... De naam is een onomatopoeie, een mooi woord voor klanknabootsing. De kleine karekiet hangt zijn nest kunstig tussen een paar rietstengels. Neef grote karekiet

begint niet aan broeden in ons Veld. De kwaliteit van het riet schiet hiervoor tekort. Rietvogels nemen af in het Wormer- en Jisperveld. Er wordt (te) veel riet gemaaid om de weidevogels tegemoet te komen en om grauwe ganzen te pesten die hun nest ook in rietland maken. De kwaliteit van het riet, dat wél blijft staan, laat ook nog eens te wensen over. Het staat op veel plekken te pieren: het blijft dun en vermeerderd zich slecht. Door de jaren heen heeft de rietzanger moeite om aan de Natura 2000- norm (480 broedparen) te voldoen.

Blauwborst

Net als de rietgors hoort de blauwborst bij de rietvogels die vroeg terug zijn om te gaan broeden. Eind maart, begin april betrekken ze hun territoria en zingen dat het een lust is. Ze zitten graag in de ruigere stukken waar boompjes opschieten uit het riet en laten zich dan best goed zien. De blauwe borst is onmiskenbaar. Ze zingen niet zo lang. Als ze toekomen aan een tweede legsel zingen ze opnieuw een tijdje. Van achteren gezien wipt de blauwborst vaak met de staart op en neer. Dan 'vlagt' ze (of hij) roodbruin. Het liedje is een in tempo oplopend riedeltje. De eerste tonen klinken wat aarzelend.

Bosrietzanger

De bosrietzanger is een late gast: je moet tot ver in mei op hem wachten. Je vindt ze dan meer nog dan de blauwborst op plekken met struiken en bomen. Net als de rietzanger en de kleine karekiet is de bosrietzanger een klein bruin vogeltje. Let dus goed op de habitat en de zang bij kleine bruine vogels. De zang van de bosrietzanger kent veel herhalingen en imitaties van andere vogels. Je kunt de zang verwarren met de zang van de spotvogel.

Snor, Sprinkhaanzanger en Baardman

Snor, sprinkhaanzanger en baardman kiezen grotere rietvelden of rietzomen uit als territorium. De sprinkhaanzanger geeft de voorkeur aan drogere plekken dan de snor. Je hoort ze meer dan dat je ze ziet. Het geluid van beide is een lang aanhoudend gesnor. De snorrende zang van de sprinkhaanzanger is wat hoger en sneller dan die van de snor. Door het fanatieke rietmaaien in de winter kom je ze in het voorjaar bijna niet meer tegen. Deze vogels zijn Afrika-gangers. Dat geldt niet voor de baardman, die overwintert in de omgeving. Door een aanpassing van de maag is deze vogel in staat 's winters over te gaan van insecten op zaden.

De baardman is geen regelmatige broedvogel van het Wormer- en Jisperveld. Bij de burens in het Guisveld (Wormerveer-Westzaan) heb je meer kans om ze tegen te komen. Ze leven vaak in familiegroepjes en roepen voortdurend 'ping-ping' naar elkaar.

Roerdomp

Geheimzinnig en heimelijk is ie. Vooral in de uren voor zonsopkomst actief. Wie ooit een roerdomp heeft horen hoempen, vergeet dit nooit meer. Het is een korte, bruine reiger die zich met zijn schutkleur in het riet in paalhouding onzichtbaar maakt voor vijanden. Dat stokstijf rechtop staan als een paal doet hij ook wel eens midden in het weiland, geen gezicht.

Roerdampen kunnen er meerdere territoria op na houden en zo een groot leefgebied bestrijken. Bij zenderonderzoek dook dezelfde roerdomp in de broedtijd in drie gebieden op: in het Wormer- en Jisperveld, het Oostzanerveld en het Twiske.

Er zijn roerdompen die na de broedtijd naar Afrika trekken maar er zijn ook vogels die in Nederland blijven. 's Winters kun je ze dus ook tegenkomen.

Voor Natura 2000 is het doel voor het Wormer- en Jisperveld dertien broedende paren roerdompen. Dit aantal wordt lang niet gehaald. Drie tot vijf plekken met roepende roerdompen is nu al veel. Voorheen geschikte broedlocaties zijn verdroogd of weggemaaid. Er zijn wel herstelmaatregelen uitgevoerd, maar die hebben nog geen effect. Het beheer van het Veld is onvoldoende op deze Natura 2000-doelsoort gericht.

Rallen

Rallen zijn ook vogels van moerassen. Tot de rallen horen het waterhoen, de waterral, het porseleinhoen en nog een paar soorten. Het waterhoen - in de Zaanstreek ook wel rietkip genoemd - is het meest algemeen. Je ziet regelmatig waterhoentjes scharrelen in de buurt van erven. In de broedtijd laten ze zich veel minder gemakkelijk zien en is het nog best lastig om ze tegen te komen.

De andere rallensoorten zijn veel heimelijker. Een vogel, die klinkt als een schreeuwend varken, is een waterral. Deze soort kun je in de trektijd nog wel aantreffen, de andere soorten niet of nauwelijks.

Bruine kiekendief

Buizerd en havik broeden in bomen in de bosjes, maar de bruine kiekendief is een rietvogel. Als ze net terug uit Afrika en op zoek naar een partner zijn, laten ze, hoog in de lucht acrobatische toeren makend, hun baltsroep horen. Dan is het begin april. Het vrouwtje ruilt het mannetje subiet in voor een ander mannetje als bij het baltsen de prooi-overdracht mislukt. De bruine kiekendief maakt zijn nest

op de grond in het riet. Het verenkleed van man en vrouw verschilt.

Kiekendieven zijn erg storingsgevoelig: rapers van ganzen-eieren kunnen gemakkelijk een broedende kiekendief storen en daarmee het legsel laten mislukken. De laatste jaren zijn er niet zoveel kiekendieven meer te bewonderen in het Wormer- en Jisperveld. Er wordt (te) veel riet gemaaid, waardoor het leefgebied afneemt.

Grauwe Gans

Ze eten gras en broeden in het riet. Daarom noem ik deze ganzensoort hier ook rietvogel. Dertig jaar geleden was de soort zo goed als verdwenen uit Nederland, maar de grauwe gans is terug. En hoe! Boeren klagen dat ze hun gras opeten, weidevogelbeschermers klagen dat ze de weidevogels voor de voeten lopen en Schiphol is beducht op aanvaringen met vliegtuigen. Eierenrapers, jagers en ganzenvergassers pesten de grauwe gans daarom flink. Toch blijft hij volharden en blijven wij hem zien.

